

ГОЛОСИ

Розповідай про своє так, ніби боїшся, що тебе не зрозуміють...

Зробимо спробу прислухатися до авторів трьох документальних фільмів "Артур Войтецький", "Іван Миколайчук. Посвята" та російського фільму "Голоси". Ці стрічки об'єднує не тільки жанрова спільність фільму-портрету, а й настільки глибоке особисте ставлення авторів до своїх героїв, коли неможливо мовчати.

Фільм Любові Богдан "Артур Войтецький" — явище в певному сенсі повчальне. Актриса Київського театру ім. І. Франка без бюджету, без наказу і без дозволу, знайшовши технічну підтримку на студії «1+1», завдяки ще одному колишньому учневі Войтецького зняла повнометражний документальний фільм про вчителя. Показ фільму на фестивалі був вшануванням пам'яті одного з найцікавіших режисерів українського кіно, практично не відомого широкій публіці. Справа в суті своїй свята, і не слід було б торкатися того, що є насамперед етичним вчинком. Але з іншого боку, несправедливо було б ставити фільм осторонь контексту. За стилем і принципом розповіді авторка продовжує традиції, що склалися в радянській документалістиці: захоплений, піднесений голос за кадром, що коментує лінійно вибудований ряд, з самого початку відповідає власним почуттям автора. Глядач, який ще не має ніяких почуттів щодо постаті Войтецького, відчуває певне емоційне відсторонення від автора, а отже і матеріалу. Фільмом зацікавиться лише той, хто прийшов, задля того, щоб дізнатися щось про кінорежисера та його фільми. Такий глядач отримає те, чого чекатиме.

Зате у фільмі "Іван Миколайчук. Посвята" голосу автора за кадром немає взагалі. Сценарист Людмила Лемешева та режисер Анатолій Сирих поставили не легке і цікаве художнє завдання: створити творчу біографію Миколайчука, розказану ним самим через свої ролі. Але присутність авторів весь час відчутна через інтерпретації монтажу, динамічні, почасти загадкові, почасти зовсім не зрозумілі глядачеві. Безу-

Коли мовчать і музи і гармати.

Стара істина: коли говорять гармати, музи мовчать, не завжди працює навпаки. Буває час, який змушує замовкнути і музи і гармати. Це час суспільної непевності, втрати орієнтирів, коли в приціл не видно ворогів, а слова провалюються у порожнечі зламаного простору буття.

Причини кризи нашого кіно, звичайно, лише у другу чергу фінансові. Аналізуючи українські документальні фільми, показані на 28 міжнародному кінофестивалі "Молодість", попри всю їхню різноманітність, можна помітити одну спільну рису - автори прагнуть вислову, але не розраховують на те, щоб бути почутими. Вони ніби не наважуються піднімати своєї естетичної зброї у цей час або ж не можуть знайти нові орієнтири в динамічній картині зміни глядацьких смаків та вподобань.

А широкий глядач сьогодні не турбується з приводу того, що на екранах телевізорів він не бачить українських фільмів. Хоча б, здавалося, хто, як не сучасники і співвітчизники, повинні бути найжаданішими авторами серед сірого потоку комерційної західної продукції на домашньому екрані?

Можливо, глядач не шукає вітчизняного автора тому, що вітчизняний автор сам не шукає глядача?

Де ж орієнтири?

- Орієнтація на найширше коло змушує знижувати художній рівень мистецького твору та спрощувати зміст.
- Орієнтація на вузьке коло вибраних звужує погляд автора до непристойності.
- Зорієнтуватися на певну середину - отримати посередність.
- Не зорієнтуєшся щодо глядача ніяк, потрапиш пальцем в небо.

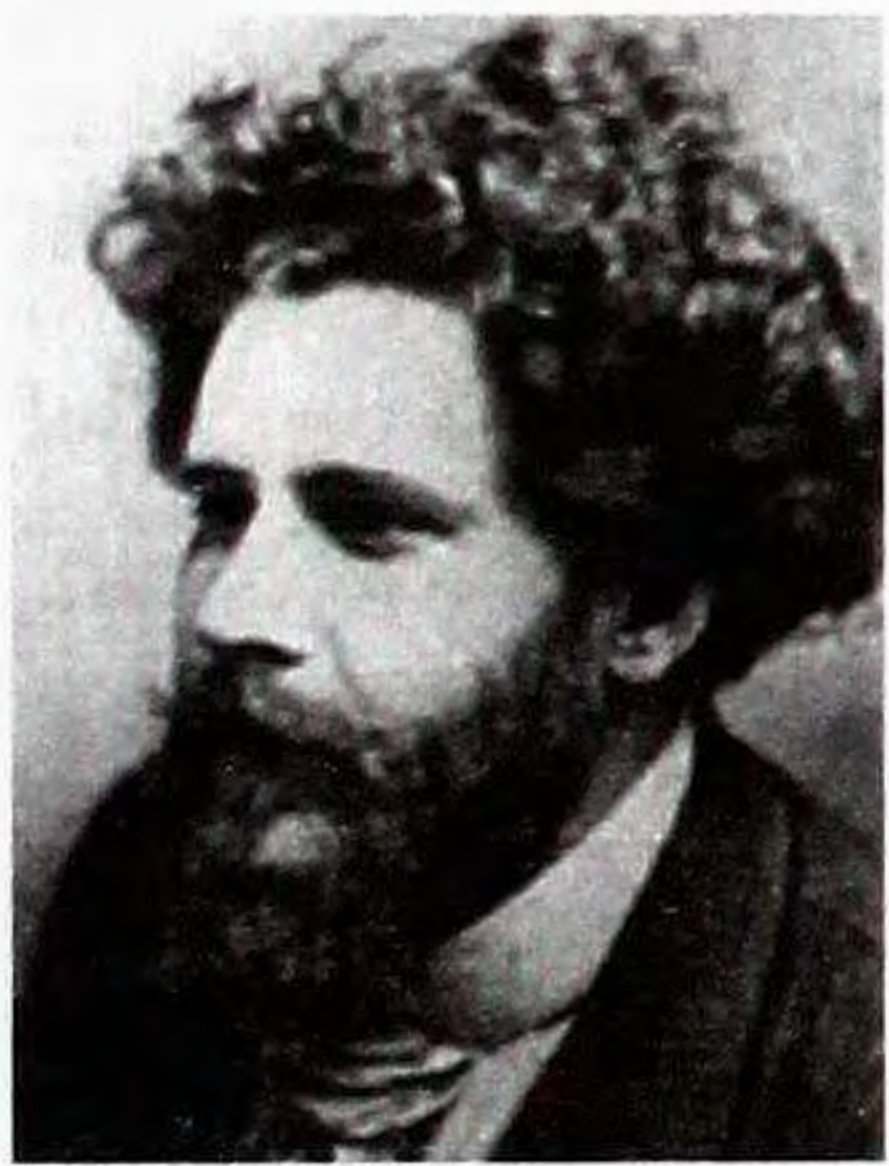
Наш час якраз і цікавий тим, що не стало універсальних рецептів та орієнтирів. Тим цікавіший успіх у публіки будь-якого фільму, позбавленого стандартних комерційних принад. Тим більше, якщо це фільм документальний, авторський. Як це трапилося на фестивалі з фільмом Андрія Осипова "Голоси". До якого голосу раптом прислухалася фестивальна публіка? Які герої її зацікавили і чому?

Поговоримо просто про голоси.

мовно, вдалий монтаж кадрів із фільмів та фото Миколайчука, де герой справді розповідає про себе сам, залишає найглибше враження. Та, заглиблюючись у матеріал і не маючи "права голосу", автори створюють складні символічні ходи, зрозуміти які можуть лише найближчі Миколайчуку "причетні" до нього люди. І глядач, позбавлений авторської підтримки, час від часу відчуває себе осторонь того, про що йдеться у фільмі. А для молодого глядача епоха, у яку жив Миколайчук, така сама чужа і далека, як початок століття, але, на відміну від початку століття, ще невідома, бо не осмислена ні історією, ні мистецтвом. Крім того, для молодих цей час нецікавий, як час "батьків", що вже сказали своє слово в історії.

Чи багато глядачів здатні почути вишукане і сильне послання авторів, що віддали шану любові своєму героєві?

У темі стрічки Андрія Осипова "Голоси" все проти широкого успіху: розповідаючи про будинок Максиміліана Волошина в Коктебелі, автор відтворює банальний любовний трикутник між класиками російської поезії початку ХХ ст. Волошином, Гумільовим та Керубіною де Габрі-

ак, а далеко не культовими постатями сучасного мистецтва.

Будинок-музей Волошина, фото, експонати, Крим з його незвичайною енергетикою. І голоси, що читають за кадром спогади і щоденники. Чи мало ми пам'ятаємо фільмів про найрізноманітніші музеї світу? Чи легко повірити, що "музейний" фільм отримав Гран-прі фестивалю "Молодість" і три спеціальних призи, вже маючи до цього кілька міжнародних призів, в тому числі й на Тайвані?

Навіть автор був щиро здивований успіхові на кінофестивалі саме в Києві, бо аудиторія, яка оваціями проводжала заключні титри фільму, була майже суціль молодіжною:

— Що їх могло так зацікавити у поетах «срібного віку»? Це покоління таке далеке від них, воно зовсім інакше зчитує світ.

Дивувалися навіть московські критики:

— Фільм, звичайно, зроблено вдало. Але в той самий час не можна сказати, що це якесь видатне досягнення в кіно. Чому він збирає стільки призів?

Справді, чому почули голос автора глядачі, які переважно не мали ніякого попереднього інтересу до теми? Чому відповіли вдячністю на його любов до своїх героїв? Це, звичайно, таємниця мистецтва, де не останню роль сьогодні грає голос автора, незалежно від того, як він входить у фільм.

- Андрію, - запитую я Осипова. - Знаю, що від автора та від Волошина текст читав актор. Але в мене весь час якесь дивне відчуття, ніби текст читали Ви.

- Я прохав актора читати так, ніби він розповідає все, але ніби не хоче розкриватися до кінця, ніби боїться, що його не зрозуміють. Адже все це дуже особисте.

І дивно, фільм розуміють всі. Магія голосу, незвичайна сила слова, очищеного від суєти, чари монтажу?

Добре, що саме в Києві, на батьківщині знищеної на початку свого народження потужної поетичної школи, кримчанин Осипов, випускник Вищих режисерських та сценарних курсів, показав справжній зразок поетичного кіно, неметушливого, строгого, де нічого зайвого, де все зрозуміло, бо співзвучне задумові, де форма відповідає змісту, бо поетичний сам задум. А головне, він просто довів, що таке кіно може бути по-справжньому потрібним молодому сучасному глядачеві.

Олена Левченко

- Артур Войтецький під час роботи над фільмом «Господи, прости нас грішних».
- Іван Миколайчук. Фото, використане у фільмі «Іван Миколайчук. Посвята».
- Максиміліан Волошин.